

Salman
Rushdie

Čarodejníca z Florencie

Salman Rushdie
ČARODEJNICA
Z FLORENCIE

Z angličtiny preložil
OTO HAVRILA

sloart

Copyright © Salman Rushdie, 2008

All rights reserved.

Slovak Edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o.,
Bratislava 2009

Translation © Oto Havrila 2009

ISBN 978-80-8085-815-5

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy nesmie byť reprodukováaná ani šírená v akejkoľvek forme alebo akýmikolvek prostriedkami, či už elektronickými alebo mechanickými, vo forme fotokópií či nahrávok, respektíve prostredníctvom súčasného alebo budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Billovi Bufordovi

*V jej slovách znelo čosi viac než ľudský zvuk,
jej krôčky sa mi zdali trepotaním krídel,
ba najskôr na anjelský let sa ponášali.*

Nebeský zjav a živé Slnko som v nej videl...

FRANCESCO PETRARCA
(preložil V. Mihálik)

*Pošlite po niekoho, kto v jazykoch sa vyzná;
v meste je cudzinec
a má toho veľa na duši.*

MIRZÁ GHÁLIB

{I}

{1}

*Žiarivé jazero
pod mestským palácom*

Žiarivé jazero pod mestským palácom vyzeralo v posledných lúčoch zapadajúceho slnka ako more roztaveného zlata. Cestovateľ prechádzajúci tadiaľto pri západe slnka – tento cestovateľ, ktorý teraz prechádza tadiaľto, po brehu jazera – si mohol myslieť, že sa blíži k trónu panovníka, ktorý je taký bohatý, že si môže dovoliť časť svojho pokladu vysypať do obrovskej diery v zemi, aby v dušiach svojich hostí vzbudil úžas a bázeň. A hoci bolo zlaté jazero veľké, musela to byť len kvapka v mori oveľa väčšieho bohatstva – cestovateľ si ho ani nevedel predstaviť! Na brehu nestáli nijaké stráže; bol kráľ taký veľkodušný, že dovilil svojim poddaným, ba azda aj cudzincom a návštevníkom, akým bol cestovateľ, aby si z jazera plným priehrštím nabrali tekutého bohatstva? Bol by to vskutku vládca nad vládcov, ozajstný Kňaz Ján, ktorého stratené kráľovstvo piesní a rozprávok sa len tak hmýrilo najúžasnejšími divmi? Za mestskými múrmi sa možno nachádza (domýšľal si cestovateľ) prameň večnej mladosti – ba čo keď je tam aj bájna brána do pozemského raja? No potom slnko zapadlo za obzor a zlato zmizlo pod hladinou jazera. Až do úsvitu ho budú strážiť morské panny a hady. Dovtedy bude jediným pokladom a darom voda, ktorú vysmädnutý cestovateľ vďačne prijal.

Cudzinec sa viezol na voze ťahanom volom, no nesedel na drsných vankúšoch, ale stál vzpriamený ako boh a jednou rukou sa bezstarostne držal drevenej mrežovanej ohrady. Na

dvojkolesovom voze ťahanom volom sa veru nešlo najlepšie, voz hrkotal a poskakoval v rytme zvieraťa a početných nerovností na ceste. Stojaci muž mohol poľahky spadnúť a zlomiť si väzy. Napriek tomu stál a vyzeral bezstarostne a spokojne. Pohonič ho už dávno prestal okrikovať a spočiatku ho pokladal za blázna – ak ho omrzela život, nuž čo, tu za ním nikto nebude plakať. Jeho pohrdanie však veľmi rýchlo vystriedal zdráhavý obdiv. Ten chlap mohol byť naozaj blázon, dalo by sa dokonca povedať, že mal až bláznivo peknú tvár a aj poobliekaný bol ako blázon – plášť z farebných kožených kosoštvorcov, v takej horúčave! –, ale držal sa dokonale, to treba uznať. Vôl sa pomaly terigal ďalej, voz poskakoval po jamách a kameňoch, no chlap sa ani nezachvel, ba pôsobil priam elegantne. Elegantný blázon, pomyslel si pohonič, a možno to vôbec nie je blázon. Možno je to niekto, s kým treba rátať. Ak mal nejakú chybu, tak to bolo okázalé správanie človeka, ktorému nestačí byť sebou, ale musí sa predvádzať. Takto sa tu správa kadekto, pomyslel si pohonič, takže tento chlap možno ani nie je cudzinec. Keď spomenul, že je smädný, pohonič odrazu len vykročil k jazeru a priniesol mu vodu v nádobe z vydlabanej tekvice, ako keby to bolo nejaký aristokrat, ktorému je povinný slúžiť.

„Stojíš si tu ako kráľ a ja ťa obskakujem, len čo kývneš hlavou,“ zamračene povedal pohonič. „Ani neviem, prečo to robím. Kto ti dal právo rozkazovať mi? Kto vlastne si? Šľachtic nie si, to je jasné, inak by si sa neviezol v takomto voze. No vyzeráš ako svetaskúsený muž. Možno si dáky tulák.“ Muž sa zhlboka napil z vydlabanej tekvice. Z kútikov úst mu stekala voda a zachytila sa na oholenej brade. Napokon vrátil prázdnu tekvicu pohoničovi, spokojne si odfúkol a utrel si bradu. „Kto som?“ povedal, akoby sa rozprával sám so sebou, no hovoril pohoničovým jazykom. „Som človek s tajomstvom určeným len pre cisárova uši.“ Teraz si už bol pohonič načisto: ten chlap je naozaj blázon. Nemusí sa k nemu správať úctivo. „Nechaj si svoje tajomstvo pre seba,“ povedal. „Tajomstvá sú pre deti a zvedov.“ Cudzinec vystúpil z voza pred

karavanserailom, kde sa končili a začínali všetky cesty. Bol prekvapujúco vysoký a mal cestovnú tašku. „A tiež pre čarodejnice,“ povedal pohoničovi, „milencov a kráľov.“

V karavanseraile vládol čulý ruch. Muži napájali a krmili kone, ťavy, voľy, somáre a kozy, okolo pobehovali iné, neskrotené zvieratá: vrieskajúce opice a psy, ktoré mali ďaleko od domácich miláčikov. Škriekajúce papagáje lietali na oblohe ako zelený ohňostroj. Kováči a tesári mali plné ruky práce a v krámoch po celom obvode obrovského štvorca ľudia plánovali cesty a robili si zásoby potravín, sviečok, oleja, mydla a povrazov. Kuliovia v turbanoch, červených košeliach a bedrových rúškach bez oddychu pobehovali sem a ta s neuveriteľne veľkými batohmi na hlavách. Všade sa vykladal a nakladal tovar. Nocľah tu bol lacný; lôžka – drevené rámy s natiahnutými lanami, na ktorých boli matrace z ostrého konského vlásia – stáli v šíkoch na strechách prízemných budov okolo obrovského dvora s karavánami a človek mohol hľadiť do neba a cítiť sa ako boh. Ďalej smerom na západ bol rušný tábor cisárskych plukov, ktoré sa nedávno vrátili z vojny. Vojaci nesmeli vstupovať do priestorov paláca, ale museli ostať na úpäti kráľovského vrchu. S vojakmi bez roboty, ktorí sa nedávno vrátili z boja, sa muselo zaobchádzať opatrne. Cudzinec si spomenul na staroveký Rím. Cisár neveril nikomu okrem svojej pretoriánskej stráže. Pocestný vedel, že bude musieť pôsobiť vierohodným a presvedčivým dojmom, inak bude raz-dva po ňom.

Kúsok od karavanserailu ukazovala cestu k bráne paláca veža zdobená sloními klami. Všetky slony patrili cisárovi a veža posiatá klami bola prejavom jeho moci. Pozor! vravela veža. Vstupuješ do ríše Slonieho kráľa, panovníka, ktorý má toľko hrubokožcov, že ich môže pozabíjať aj tisíce, len aby ma vyzdobil ich klami. Pocestný poznal v tejto ukážke moci rovnakú okázalú veľkoleposť, ktorá priam svietila na jeho vlastnom čele ako plameň alebo diablovo znamenie; no stavitel veže premenil túto vlastnosť, ktorú pocestný často vnímal ako slabosť, na silu. Je moc jediným ospravedlnením ex-

trovertného človeka? spýtal sa pocestný sám seba. Odpoveď nepoznal, no dúfal, že ďalším takým ospravedlnením by mohla byť krása, lebo krásny bezpochyby bol a vedel, že aj v kráse sa skrýva veľká moc.

Za vežou zo sloních klov bola hlboká studňa a nad ňou zložitá drevené stroje, ktoré zásobovali vodou palác s mnohými kupolami na vrchu. *Bez vody nie sme nič*, pomyslel si pocestný. *Aj cisár sa raz-dva obráti na prach, ak nemá vodu. Skutočným vládcom je voda a my všetci sme jej otroci.* Doma vo Florencii raz videl kúzelníka, ktorý dokázal odčarovať vodu. Naplnil džbán až po okraj vodou, zamrmlal zaklínadlo, prevrátil džbán, no nevyvalila sa z neho voda, ale záplava farebných hodvábných šatiek. Bol to, pravdaže, trik a do večera tajomstvo z chlapíka vymámil a ukryl ho medzi svoje vlastné tajomstvá. Poznal mnohé tajomstvá, ale iba jedno bolo určené kráľovi.

Cesta k mestskému múru stúpala a čím bol vyššie, tým lepšie videl, aké veľké je mesto, do ktorého zavítal. Očividne to bolo jedno z najväčších miest na svete, marilo sa mu, že väčšie než Florencia, Benátky či Rím, väčšie než všetky mestá, ktoré v živote videl. Raz bol v Londýne, ale aj ten bol menší. Zdalo sa, že s ubúdajúcim svetlom pribúda mesta. Pri múre sa tiesnili osady, muezíni zvolávali z minaretov ľudí na modlitbu a v diaľke boli vidieť svetlá veľkých panstiev. V šere sa rozho-reli ohne ako varovanie. Z čiernej misy oblohy akoby na odpoveď zablíkali hviezdy. *Akoby nebo a zem boli vojská chystajúce sa na boj*, pomyslel si. *Akoby ich tábory ticho čakali v noci na vojnu, ktorá vypukne na úsvite.* A v celom tomto bludisku domov a ulíc, vo všetkých tých palácoch a na pláňach za nimi nebolo jediného človeka, ktorý by dakedy počul jeho meno a uveril by rozprávke, ktorú musel vyrozprávať. A on ju musel vyrozprávať. Kvôli tomu prešiel celý svet.

Kráčal dlhými krokmi a jeho výška a žlté vlasy, dlhé a bezpochyby špinavé žlté vlasy, ktoré mu obtekali tvár ako zlatistá voda jazera, priťahovali mnohé zvedavé pohľady. Chodník stúpala okolo veže zo sloních klov ku kamennej bráne, na

ktorej boli vyrezané dva slony stojace oproti sebe. Bola otvorená a ozývali sa cez ňu zvuky veselia a hodovania. Pri Hatjapúlskej bráne stála stráž, ale nedalo sa povedať, že by bola v strehu. Skutočné prekážky stáli ďalej. Bolo to verejné miesto, vyhradené stretnutiam, nakupovaniu a rozkoši. Okolo cestujúceho sa náhlili muži hnaní hladom a smädom. Po oboch stranách vydláždenej cesty medzi vonkajšou a vnútornou bránou stáli hostince, krčmy, stánky s jedlom a pouliční predavači s tovarmi od výmyslu sveta. Donekonečna sa tu predávalo a kupovalo. Šaty, potreby pre domácnosť, kadejaké čačky, zbrane, pálenka. Hlavné trhovisko sa nachádzalo za menšou južnou mestskou bránou a obyvatelia mesta nakupovali tam. Tomuto miestu sa vyhýbali; prenechávali ho nevedomým prišielcom, ktorí sa nevyznali v cenách. Bolo to trhovisko podvodníkov a zlodejov, odporné miesto s nehoráznymi cenami. Ustatým cestujúcim, ktorí sa v meste nevyznali a nechcelo sa im teperiť popri hradbách na väčší a slušnejší bazár, neostávalo iné, len sa handrkovať s kupcami pri slonej bráne. Ich potreby boli naliehavé a jednoduché.

Živé kurčatá viseli zavesené so zviazanými nohami dolu hlavou, od hrôzy na plné hrdlo kotkodákali, trepotali krídlami a čakali, až ich hodia na pekáč. Vegetariáni mali tichšiu potravu; zelenina nekotkodáka. A tie hlasy, ktoré vietor privial počestnému do uší a ktoré kričali, žartovali, lákali a smiali sa neviditeľným mužom, patrili ženám? Naozaj cítil vo večernom vánku ženy? Na to, aby vyhľadal cisára, už bolo aj tak neskoro. Vo vrecku ho hriali peniaze a za sebou mal dlhú kľukatú cestu. Dostať sa do cieľa nepriamo, s mnohými odbočkami a zastaveniami, to bola jeho cesta. Od vylodenia v Suráte prešiel cez Burhánpur, Handiju, Sironďž, Narvar, Gvalior a Dhólpur do Ágry a odtiaľ sem, do nového hlavného mesta. Teraz chcel čo najpohodlnejšie lôžko, ženu, najradšej bez fúzikov, a nakoniec zabudnutie, únik od seba, ktorý nikdy nenašiel v náručí ženy, ale iba v poháriku dobrej tuhej pálenky.

Neskôr, keď uspokojil svoje túžby, spal v smradľavom nevestinci, z plného hrdla chrápal vedľa neviestky, ktorá trpela

nespavosťou, a sníval. Snívalo sa mu v siedmich jazykoch: taliančine, španielčine, arabčine, perzštine, ruštine, angličtine a portugálčine. Tieto jazyky pochytil rovnako, ako námorníci chytajú choroby; boli jeho kvapavkou, syfilisom, skorbutom, zimnicou, morom. Len čo napoly zaspal, svet v jeho mozgu začal bublať a chrliť zázračné cestovateľské príhody. V tomto napoly objavenom svete prichádzali správy o nových kúzlach každý deň. Vizionársku, zjavitelskú poéziu horúčkovitého sna ešte nerozdrvila jednotvárna skutočnosť s klapkami na očiach. Hoci bol sám rozprávačom, z domu ho vyhnali zázračné príbehy, a najmä jeden, ktorý mu mohol priniesť obrovské bohatstvo, alebo ho mohol pripraviť o život.

{2}

*Posádka pirátskej lode Scáthach,
ktorá patrila škótskemu lordovi*